سەرکوتکردنی دیجیتاڵی نەرم: چۆن ژیریی دەستکرد بەکاردەهێنرێت بۆ پتەوکردنی هەژموونی سەرمایەداری.. ڕزگار ئاکرەی

چاودێری و کۆنترۆڵی دیجیتاڵی

کۆمپانیا دیجیتاڵییەکان بە هاوکاری لەگەڵ دەوڵەتە گەورەکان، چاودێری جموجۆڵی تاکەکان دەکەن لە ڕێگەی ئامێرە زیرەکەکان و ئامرازە جۆراوجۆرەکانی پەیوەندی. هەموو چالاکییە دیجیتاڵییەکان، لەوانە کۆبوونەوە داخراوەکانی پارێزراو، لەژێر چاودێری و شیکردنەوەی بەردەوامدان. لە پراکتیکدا، هیچ بۆشاییەکی دیجیتاڵی بەتەواوی پارێزراو نییە. داتاکان بە شێوەیەکی سیستماتیک کۆدەکرێنەوە و پاشان بەکاردەهێنرێن بۆ هەڵسەنگاندن و پۆلێنکردنی تاک و گرووپەکان بەپێی شێوازەکانی هەڵسوکەوت و ئاراستەی ڕۆشنبیری و سیاسییان.

سەرەڕای ئەوەش، چاودێری دیجیتاڵی بۆتە ئامرازێکی سەرەکی بۆ چاودێریکردنی مەیلی فکری و سیاسی بەکارهێنەران، کە کۆمپانیا و حکومەتەکان دەتوانن لە ڕێگەی هەڵمەتی چەواشەکاری ڕێکخراوەوە بەدواداچوونیان بۆ بکەن و بیانکەنە ئامانجیان یان سزای دیجیتاڵی بسەپێنن بەسەریاندا کە کاریگەرییان لەسەر ڕای گشتی سنووردار و کەم دەکاتەوە. ئەم ستراتیژانە بەشێوەیەکی سیستماتیک و شاراوە لە دژی ڕێکخراوە کرێکارییەکان، گروپە چەپەکان و دامەزراوە سەربەخۆکانی مافەکانی مرۆڤ و میدیا جێبەجێ دەکرێن. کۆمپانیا سەرمایەدارەکان و دەوڵەتە گەورەکان ئەلگۆریتمەکان لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان و سیستەمەکانی AI بە وردی و سیستماتیک بەکاردەهێنن بۆ سنووردارکردنی گەیشتن بە پۆستە سیاسییە چەپ و پێشکەوتووەکان، هەندێک جار بەبێ پەنابردن بە سڕینەوە.

ئەم کردارانە سەرکوتکردنی دیجیتاڵی ئاڵۆزتر و مەترسیدارتر و نادیارتر دەکات، چونکە کەمی تێکەڵبوون لەگەڵ ناوەڕۆکی پێشکەوتوودا کاردانەوەی سروشتی بینەرانە دەردەکەوێت، لە کاتێکدا لە ڕاستیدا ئەنجامی ئەلگۆریتمێکی پێشوەخت داڕێژراو بۆ ئامانجی

کەمکردنەوەی بینراوی دەبێت. زۆرێک لە توێژینەوەکان دیاردەی پەیوەندیداریان دۆکیۆمێنت کردووە، وەک “بڵقی فلتەر” کە لەلایەن ئەلگۆریتمەکانەوە دروست کراوە بۆ جیاکردنەوەی بەکارھێنەران لە ناوەڕۆکی سیاسی کە تەحەدای بیروبۆچوونەکانیان دەکات. دزەکردن و بەڵگەنامە ناوخۆییەکانی کۆمپانیاکانی وەک فەیسبووک ستراتیجی بە ئەنقەست بۆ کەمکردنەوەی دەرکەوتنی ھەندێک بزووتنەوەی سیاسی و مافەکانی مر□ق ئاشکرا دەکەن لە ڕێگەی سنووردارکردنی گەیشتنیان یان ناچالاککردنی ئاگادارکردنەوەکان. ئەم سیاسەتانە تێڕوانینێکی ھەڵە لەنێو چالاکوانان□دا دروست دەکەن کە بیروبۆچوونەکانیان ناکاریگەرن یان پەسەند نین، ئەمەش پاڵ بە ھەندێکیانەوە دەنێت بەرەو خۆسانسۆرکردن یان ڕێکخستنی گوتارەکانیان. سەیری سەرچاوەکان بکە (1,2,3,4,5).

بێدەسەڵاتکردنی دیجیتاڵی

بێدەسەڵاتکردنی دیجیتاڵی ئامرازێکی نوێ و پێشکەوتووی زاڵبوونی چینایەتییە، کە تیایدا ئەلگۆریتمەکان و AI بەشێوەیەکی سیستماتیک و نادیار بەکاردەھێنرێن، بۆ ماوەیەکی درێژ و لەسەرخۆ، بۆ بڵاوکردنەوەی ئەو ناوەڕۆکانەی کە ھەستی بێدەسەڵاتی و وازھێنان بەھێز دەکات، بەتایبەتی لە نێو بەکارھێنەرانی خاوەن ئاراستەی چەپ و پێشکەوتوو. ئەم میکانیزمە شکستی و لاوازی ئەزموونی سۆسیالیستی و ڕێکخراوە چەپەکان گەورەتر دەکات، لە ھەمان کاتدا سەرمایەداری وەک سیستەمێکی ئەبەدی و نەبەزێنراو وێنا دەکات، بەم شێوەیە ئەو بیرۆکەیە بەھێز دەکات کە گۆڕان مەحاڵە. تاکگەرایی لەگەڵ چارەسەری تاکەکەسی وەک بەکارھێنان و گەشەپێدانی خود، تاکەکان لە چالاکی سیاسی کۆمەڵ و ڕێکخراو جیا دەکاتەوە. لەگەڵ ئەوەشدا، مشتومڕی ناو ڕێکخراوە چەپەکان بەرەو ململانێی پەراوێز دەچن و گەورە دەکرێن و ھەوڵەکان سەرقاڵ دەکەن و توانای بەرگری لاواز دەکەن. کۆمپانیا گەورەکان ھەڵسوکەوتی دیجیتاڵی شیدەکەنەوە بۆ ئەوەی بەکارھێنەران و گروپەکان بکەنە ئامانج کە ناوەڕۆکی نائومێدی دروست دەکات و وایان لێدەکات ھەستبکەن گۆڕانکاری سۆسیالیستی مەحاڵە یان زۆر قورسە. ئەم سیاسەت و میتۆدانە ڕێکەوت نین بەڵکو ئامرازی زانستی بە ئەنقەست و بۆ لەباربردن یان لاوازکردنی ڕۆحی گۆڕان و مسۆگەرکردنی مانەوەی سیستەمی سەرمایەداری بەبێ تەحەدای ڕاستەقینە و کاریگەر دیزاین کراون.

دەستگیرکردنی دیجیتاڵی و کوشتنی دیجیتاڵی

دەستگیرکردنی دیجیتاڵی قۆناغێکی مەترسیدارترە لە چاودێری و کۆنتڕۆڵکردن، چونکە لە سنووردارکردنی ناوەڕۆک تێدەپەڕێت بۆ سەپاندنی سنووردارکردنی هەڕەمەکی بەسەر هەژماری تاک و گروپ، هەڵپەساردنی کاتی بۆ ماوەیەکی جیاواز، یان سڕینەوەی هەمیشەیی بەبێ شەفافییەت و ستانداردی ڕوون یان یاسای ناوخۆیی و نێودەوڵەتی بەرگری لە مافەکانی بەکارهێنەران. بیانووی وەک “پێشێلکردنی ستانداردەکانی کۆمەڵگە” یان “هاندانی توندوتیژی” بۆ بێدەنگکردنی ئەو دەنگانە بەکاردەهێنرێن، هەرچەندە ناوەڕۆکی چالاکوانان زۆرجار تاوانەکانی دەوڵەت و کۆمپانیاکانی سەرمایەداری یان پێشێلکردنی مافەکانی مرۆڤ دۆکیۆمێنت دەکات. نمونەیەکیش سەرکوتکردنی دیجیتاڵی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانە لە دژی ئەو ناوەڕۆکەی فەلەستینیانەی کە تاوانەکانی ئیسرائیل دژ بە خەڵکی مەدەنی تۆمار دەکەن. لە هێرشەکەی ئەم دواییەدا بۆ سەر غەززە، کۆمپانیاکانی وەک فەیسبووک و ئینستاگرام و تویتەر سەدان هەژمار و پۆستیان سڕیەوە و قەدەغەیان کرد کە تاوانەکانی داگیرکاریان تۆمار دەکرد بە تۆمەتی “پێشێلکردنی ستانداردەکانی کۆمەڵگە” یان “هاندانی تیرۆر”. هیومان ڕایتس ۆوچ لە ساڵی 2023 دا زیاتر لە 1050 حاڵەتی لابردن یان سنوردارکردنی ناوەڕۆکی لایەنگری فەلەستین لە فەیسبووک و ئینستاگرام لە نێوان تشرینی یەکەم و تشرینی دووەمی 2023 تۆمار کردووە. من خۆم بە ماوەی مانگێکی تەواو قەدەغە کرام پاش بڵاوکردنەوەی پۆستێکی چەپی فەلەستینی و پەیجی فەیسبووک http://www.facebook.com/SecularFB کە زیاتر لە 200,000 هەواداری هەبوو بەهۆی بڵاوکردنەوەی وتاری ئاشکراکردنی تاوانەکانی داگیرکاری ئیسرائیل داخرا. هەروەها دەزگاکانی ڕاگەیاندنی سەربەخۆی وەک تۆڕی هەواڵی قودس کراونەتە ئامانج بەهۆی سنووردارکردنی پەیوەندییان یان سڕینەوەی هەژمارەکانیان، ئەمەش هەوڵێکی ئاشکرایە بۆ بێدەنگکردنی ئەو دەنگانەی کە پێشێلکارییەکانی دژی خەڵکی فەلەستینی ئاشکرا دەکەن. میدیا و ڕاپۆرتەکانی مافی مرۆڤ هەروەها تیشک دەخەنە سەر دیاردەی “قەدەغەکردنی سێبەر” کە بەهۆیەوە پۆستەکانی لایەنگری فەلەستین بەبێ سڕینەوە سەرکوت دەکرێن، بەتایبەتی ئەوانەی هاشتاگی وەک #FreePalestine یان #IStandWithPalestine تێدایە. سەیری سەرچاوەکان بکە (6,7,8)..

خۆسانسۆری خۆبەخشانە

سەرکوتکردنی دیجیتاڵی و سنووردارکردنی گەیشتن بە پۆستەکان لەگەڵ

دیـاردەی “خۆسانسۆری خۆبەخشانە” کە تێیـدا تاکەکـان و تەنـانەت گروپەکانیش دەستدەکەن بە سەپاندنی سنوور بەسەر خۆیاندا، گوتاری سیاسی خۆیان دەگۆڕن یان تەنانەت ناوەرۆکەکەی دەگۆڕن بۆ بابەتە تیۆرییە گشتییەکان و دوورکەوتنەوە لە ڕووبەڕووبوونەوەی ڕاستەوخۆ لەگەڵ سەرمایەداری و ڕژێمە دیکتاتۆرەکان، لە ترسی کەمبوونەوەی دەستگیرکردن، قەدەغەکردنی لەکاتی دەستگیرکردنی دیجیتاڵدا. یان کوشتنی دیجیتاڵی لە ڕێگەی داخستنی هەژمارەکان لەلایەن ئەلگۆریتمی AI لەسەر پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکان. ئەم ترسە ئازادی ڕادەربڕین لاواز دەکات و دەبێتە فاکتەرێکی یەکلاکەرەوە لە دووبارە داڕشتنەوە و کۆنتڕۆڵکردنی گوتاری گشتی تەنانەت پێش ئەوەی سنووردارکردنی ڕاستەقینە بسەپێنرێت. ئەمە هەژمووني ئایدیۆلۆژیای سەرمایەداری بەهێز دەکات، بۆشایی بەرگری دیجیتاڵی بچووک دەکاتەوە و ئینتەرنێت دەگۆڕێت بۆ بۆشاییەکی خۆڕێکخستن کە لەگەڵ بەرژەوەندییەکانی دەسەڵاتە بالادەستەکاندا هاوتەریب بێت. بۆ نموونە، لە ماوەی ناڕەزایی جەماوەری ل□ و□لاتانی جۆراوجۆر دژ بە سیاسەتی سەرمایەداری و دیکتاتۆری و بەشێوەیەکی گشتی، لە ئاستێکی جیاوازدا، زۆرێک لە بەکارهێنەران تێبینی ئەوەیان کرد کە پۆستەکانیان وشەکانی وەک مانگرتنی گشتی، نا□□رمانی مەدەنی، شۆڕش یان تێکستی ئاشکراکردنی تاوان و پێشێلکردنی مافەکانی مرۆڤ نەگەیشتوونەتە بەرچاوی ئاسایی. ئەمە لە کاتی خۆپیشاندانەکانی “هێلەک زەردەکان” لە فەڕەنسا ئاشکرا بوو، کە ڕاپۆرتەکانی میدیا بەڵگەی سڕینەوە یان سنووردارکردنی ئەو پۆستانەیان دەکرد کە داوای مانگرتنی جەماوەری یان ڕووبەڕووبوونەوەی ڕاستەوخۆ لەگەڵ حکومەت دەکەن. لە ئەمەریکا، چالاکوانانی بزووتنەوەی ژیانی ڕەشپێستەکان رایانگەیاند کە ژمارەی ئەو پۆستانە کەمبووەتەوە کە داوای نا□□رمانی مەدەنی یان خۆپیشاندانێکی ئاشتیانە دەکەن دژی توندوتیژی پۆلیس، بەتایبەتی لە فەیسبووک و ئینستاگرام. ناڕەزایی هاوشێوە لە چالاکوانانی هیندستان لە کاتی خۆپیشاندانەکانی جوتیارانی ساڵی 2021 دەرکەوت، کە پلاتفۆرمەکان بە بیانووی “پێشێلکردنی یاسا ناوخۆییەکان” پۆستەکانیان لابرد یان هاشتاگی پەیوەندیدار بە خۆپیشاندانەکانی وەک #FarmersProtest بلۆک کرد. ئەمەش وایکرد زۆرێک لە چالاکوانان خۆیان بەدوور بگرن لە بەکارهێنانی دەستواژەی ئاژاوەگێڕ و گوتاری گشتی بەرەو ناوەڕۆکی کەمتر ڕادیکاڵ و شۆڕشگێڕان□ ب□گ□□ن.

سەیری سەرچاوەکان بکە (9,10,11,12,13).

داڕمانی دیموکراسی لە ڕێگەی ژیریی دەستکردەوە

پاش بەدەستهێنانی کۆنتڕۆڵی عەقڵ و هۆشیاری مرۆڤ لە ڕێگەی دیجیتاڵیزەکردندا، مەسەلەکە چیتر تەنها زیادکردنی قازانجی سەرمایەداری نییە، بەڵکو بۆتە ئامرازێکی سەرەکی بۆ لاوازکردن و تەنانەت لاوازکردنی دیموکراسی بۆرژوازی ڕێژەیی نەک پشتگیری یان فراوانکردنی تەنانەت لەگەڵ متمانەی سنوورداردا لە زۆربەی وڵاتاندا، بە لەبەرچاوگرتنی ملکەچی بۆ پارەی سیاسی، یاسای هەڵبژاردنی نادادپەروەرانە کە خزمەت بە بەرژەوەندییە تایبەتەکان دەکات و هۆکارەکانی تر. لەجیاتی پەرەپێدانی بەشداری هۆشیارانەی جەماوەر لە ژیانی سیاسیدا، دیجیتاڵیزەکردن و AI بەکاردەهێنرێن بۆ دووبارە شێوەدان و دەستکاریکردنی ڕای گشتی بەپێی بەرژەوەندییەکانی چینی فەرمانڕەوا، کاریگەری لەسەر هەڵبژاردنەکان، کەمکردنەوەی بۆشایی گفتوگۆی ئازاد و ئاراستەکردنی گوتاری سیاسی و میدیایی بۆ خزمەتکردنی دەسەڵاتدارانی سەرمایەداری.

کۆنتڕۆڵی چینایەتی AI مانای ئەوەیە کە ئەم تەکنەلۆژیایە کە گوایە ئامرازێکە بۆ بەهێزکردنی شەفافیەت و دیموکراسی، بەشێوەیەکی کاریگەر بەکاردێت بۆ بەرهەمهێنان و پەرەپێدانی ئەو چیرۆکانەی کە سیستەمی سەرمایەداری ئێستا دەپارێزن. شیکردنەوەی داتای گەورە و ئەلگۆریتمی زیرەک بەکاردەهێنرێن بۆ ئاراستەکردنی زانیاری سیاسی بە شێوەیەک کە خزمەت بە دامەزراوەکانی سەرمایەداری، بزووتنەوەی ڕاستڕەو و نیۆفاشیست و دەسەڵاتە دیکتاتۆرییەکان بکات، بەمەش توانای جەماوەر لاواز دەکات بۆ بڕیاردانی سیاسی لەسەر بنەمای هۆشیاری ڕەخنەیی ڕاستەقینە. لە سیستەمی سەرمایەداریدا، AI بۆ بەهێزکردنی جەماوەر یان بەهێزکردنی بڕیاردانی هۆشیار و شەفاف بەکار ناهێنرێت، بەڵکو وەک ئامرازێک بۆ شێواندنی واقیع، بەرهەمهێنانەوەی پڕوپاگەندە و چالاککردنی زانیاری هەڵەی میدیایی کە جەوهەری دیموکراسی ڕاستەقینە لاواز دەکات لەسەر بنەمای شەفافیەت، دەستگەیشتن بە زانیاری و پلۆرالیزمی فکری و سیاسی. ئەمە بە ئامانج گرتنی گروپە دیاریکراوەکان بە ناوەڕۆکی گونجاو لەسەر بنەمای هەڵسوکەوتی دیجیتاڵی ئەنجام دەدرێت، دروستکردنی ڕای گشتی دەستکرد کە هەژموونی چینایەتی بەهێز دەکات و جەمسەرگیری سیاسی و کۆمەڵایەتی قووڵتر دەکات. نەک تەنها دەنگدەران هەڵدەخەڵەتێنێت بەڵکو ژینگەی گفتوگۆی سیاسی دەگۆڕێت، ناوەڕۆکی لە دادەماڵێت و پڕی دەکات لە پڕوپاگەندەی خزمەتی سەرمایەداری و بیروڕای ڕاستڕەو.

کاریگەری AI لە دەستکاریکردنی زانیاری تێدەپەڕێت. دەبێتە ئامرازێکی سەرەکی لە بەرهەمهێنانەوەی دەسەڵاتی سیاسی

سەرمایەداری. بە بەکارھێنانی ئەلگۆریتمەکان لە ھەڵمەتەکانی ھەڵبژاردندا، گونجاندنی پەیامی سیاسی لەگەڵ بەرژەوەندییەکانی سەرمایە و کاریگەری لەسەر دەنگدەران لە ڕێگەی ئامانجی ورد، پلاتفۆرمەکان کار دەکەن بۆ بێلایەنکردنی دەنگی ئۆپۆزسیۆن و لاوازکردنی بەدیلی چەپ و پێشکەوتنخوازی دیموکراتی. نمونەی ڕوونی دەستێوەردانی ملیاردێری ڕاستڕەو ئیلۆن مەسک لە ھەڵبژاردنەکانی 2025 ی ئەڵمانیا لە ڕێگەی پلاتفۆرمی “X” (پێشتر تویتەر) بوو، کە تیایدا ڕاستەوخۆ پشتگیری پارتی راستڕەوی ئەڵتەرناتیف بۆ ئەڵمانیا کرد لە رێگەی بڵاوکردنەوەی ناوەڕۆکی AI و دروستکردنی ڕای گشتی و بەھێزکردنی جەمسەرگیری سیاسی لە بەرژەوەندی ھێزە ڕاستڕەو و نیۆنازییەکان.
لەم ژینگەیەدا، ھەڵبژاردن چیتر ڕەنگدانەوەی ئیرادەی خەڵک ناکات، تەنانەت بە شێوەیەکی ڕێژەیی بەڵکو گۆڕاوە بۆ گۆڕەپانی ململانێ لە نێوان دەوڵەتە گەورەکان، دەسەڵاتە قۆرخکارەکان و ئۆلیگارشی دارایی، کە ئینتەرنێت و AI وەک ئامرازی زاڵبوونی سیاسی و ئایدۆلۆژی بەکاردەھێنن. ئەمە پلۆرالیزمی سیاسی دەشێوێنێت و میکانیزمی دیموکراسی ڕێژەیی گەندەڵ دەکات، چونکە دەسەڵاتدارەکان یان دەنگە پێشکەوتووخوازەکان لاواز دەکەن یان جەماوەر بەرەو بەدیلی ھەڵە پاڵ پێوەدەنێن کە خودی سیستەمی سەرمایەداری بەرھەم دەھێنێتەوە، لەگەڵ زۆرترین گۆڕانکاری ڕووکەشانە.

جێگرەوەکانی چەپ و بەرەی پێشکەوتنخواز و مافەکانی مرۆق بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی ئەمە:

AI وەک ئامرازێک بۆ ئازادی مافەکانی مرۆق

پێویستە AI وەک ئامرازێک بێت بۆ ئازادی و ڕێزگرتن لە مافەکانی مرۆق، نەک بۆ سنووردارکردن یان پێشێلکردنیان. بۆ بەدەستھێنانی ئەم ئامانجە، دەستپێشخەرییە چەپ و پێشکەوتووخوازەکان کە شەفافیەت، چاودێری و بەکارھێنانی AI کە دادپەروەری و یەکسانی بەرز دەکاتەوە زۆر گرنگن، نەک وەک ئامرازێک لە دەستی ڕژێمە دیکتاتۆرەکان، دەوڵەتە گەورەکان و کۆمپانیاکان بۆ چاودێریکردنی تاکەکان و سەرکوتکردنی ئازادییەکان. پێویستە چوارچێوەی یاسایی نێودەوڵەتی و ناوخۆیی توند دابمەزرێنرێت بۆ بە تاوان ناساندنی بەکارھێنانی AI لە پێشێلکردنی مافەکانی مرۆق، چ لە ڕێگەی چاودێریکردن، بە ئامانجگرتنی نەیاران و چالاکوانان، یان سەپاندنی سانسۆری دیجیتاڵی کە دەبێتە ھۆی دەستگیرکردنی دیجیتاڵی و کوشتن و سنووردارکردنی ئازادی ڕادەربڕین. ئەپڵیکەیشنەکانی AI لە بواری ئاسایش دەبێت لەژێر پێداچوونەوەیەکی دادوەری سەربەخۆدابن، لەگەڵ

رێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی بەشداری لە هەڵسەنگاندنی مەترسییەکانیان بۆ سەر ئازادییەکان. دەبێت تۆڕەکانی هاوپشتی جیهانی چاودێری خراپ بەکارهێنانی AI بکەن، بایکۆتی ئەو کۆمپانیایانە بکەن کە تەکنەلۆژیای چاودێری بە ڕژێمە دیکتاتۆرەکان دەفرۆشن و بیانخەنە لیستی ڕەشەوە.

بۆ دڵنیابوون لەمە، سیستەمەکانی AI وەک سەرچاوەیەک دەبێت لە ژێر دەسەڵاتی سەربه□خ□ پاڵپشتی بکرێن و پەرەیان پێبدرێت لەوانە کۆمەڵگەی مەدەنی و دامەزراوەکانی مافەکانی مر□ق، ل□ژێر چاودێری دیموکراتیدا کە ڕێگە لە خراپ بەکارهێنانی حکومەت و کۆمپانیا قۆرخکارەکان و ڕژێمە دیکتاتۆرەکان دەگرێت. ئەم جۆرە سیستەمانە دەتوانرێت بۆ بەهێزکردنی مافەکانی مر□ق ب□کار بهێنرێن لە ڕێگەی ئاشکراکردنی پێشێلکارییەکان، چاودێریکردنی ئەدای حکومەت و شیکردنەوەی داتاکان بۆ ئاشکراکردنی کردارە سەرکوتکەرەکان.

بەهێزکردنی ڕۆڵی رێکخراوەکانی چەپ، پێشکەوتنخواز و مافەکانی مر□ق ل□ چاودێریکردنی بەکارهێنانی AI زۆر گرنگە. دەتوانرێت هاوپەیمانی نێودەوڵەتی دروست بکرێت بۆ فشار خستنە سەر بەکارهێنانی ئەم تەکنەلۆژیایە بۆ پتەوکردنی زاڵبوون و سەرکوتکردنی دیجیتاڵی AI .

هەروەها دەتوانێت وەک ئامرازێکی کاریگەر بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی سانسۆری دیجیتاڵی لە ڕێگەی رەمزاندنی داتا، پەیوەندی پارێزراو بۆ پاراستنی چالاکوانان و بەرهەڵستکاران و چاودێریکردنی چالاکیی□کانی حکومەتە دیکتاتۆرەکان خزمەت بکات. لە هەمان کاتدا، دەبێت هۆشیاری گشتی سەبارەت بە مەترسییەکانی چاودێری و کۆنترۆڵی دیجیتاڵی و ڕێگاکانی بەرەنگاربوونەوە بەرزبکرێتەوە، لە ڕێگەی دەرکردنی یاسای ناوخۆیی و نێودەوڵەتی دژی پێشێلکردنی تایبەتمەندی و دابینکردنی ئامرازی تەکنیکی کە یارمەتی تاکەکان دەدات داتاکانیان بپارێزن و ئازادی ڕادەربڕین لە بۆشایی دیجیتاڵدا دەستەبەر بکەن.

AI بۆ پشتیوانیکردن لە دیموکراسی و بەشداری جەماوەری

زۆر گرنگە AI لە ئامرازێک بگۆڕین کە یارمەتی داخورانی دیموکراسی ڕێژەیی دەدات بۆ ئامرازێک کە بەهێزی دەکات و پەرەی پێدەدات. تەکنەلۆژیا دەبێت جەماوەر بەهێز بکات، بەشداری سیاسی لەسەر بنەمای یەکسانی بەهێز بکات، و شەفافی□ت و دادپەروەری لە پرۆسەی دیموکراسیدا دەستەبەر بکات. AI دەتوانرێت بۆ پەرەپێدانی پلاتفۆرمی پارێزراو و شەفاف بۆ دیالۆگ و دەنگدانی ئەلیکترۆنی بەکار بهێنرێت، کە هاووڵاتیان بتوانن بیروڕای خۆیان دەرببڕن و ڕاستەوخۆ و کاریگەرانە بەشداری بکەن لە بڕیاردان لە هەموو ئاستەکاندا.

هەروەها دەتوانرێت ئامرازەکانی AI پەرە پێبدرێت بۆ شیکردنەوە و

ئاشکراکردنی هەواڵی ساختە و زانیاری نادروست، پاراستنی خەڵک لە هەڵمەتەکان بە مەبەستی لاوازکردنی توانایان بۆ بڕیاردان لەسەر بنەمای ڕاستی. ئەم ئامرازانە دەتوانرێت بەشێوەیەکی فراوان و ئازادانە بەکار بهێنرێن وەک بەشێک لە پرۆژەیەکی فراوانتر بۆ پەرەپێدانی شەفافیەتی میدیا و دژە هەژموونی مۆنۆپۆلی میدیا. ئەمە هەروەها پێویستی بە شەڕکردن هەیە بۆ یاسای نێودەوڵەتی و ناوخۆیی ڕوون کە ڕێگری لە بەکارهێنانی AI دەکات لە دەستکاریکردنی ڕای گشتی، دڵنیابوون لەوەی ئەو زانیاریانەی پێشکەش بە خەڵک دەکرێن دروست، بابەتی و ڕەنگدانەوەی واقیعن بەبێ لایەنگری چینایەتی یان ئایدۆلۆژی.

ڕزگار ئاکرێی
Rezgar Akrawi
ڕزگار ئاکرێی چەپێکی سەربەخۆیە، بایەخ بە چەپ و شۆڕشی تەکنەلۆژیا دەدات، و وەک شارەزا لە پەرەپێدانی سیستەم و حوکمڕانی ئەلیکترۆنی کار دەکات.

بەشێک لە کتێب□ ب□لاوکراوەکەم " ژیریی دەستکردی سەرمایەداری، بەرەنگاری چەپ و بەدیلی گونجاو ، تەکنەلۆژیا لە خزمەتی سەرمایە یان ئامرازێک بۆ ئازادی؟"، کە پێشتر بۆ چەند زمانێک وەرگێڕدراوە.
بەستەری بەخۆڕایی بۆ پەرتووکەکە:
كوردي:
https://leanpub.com/ai-socialism
زمانەکانی تر:
https://leanpub.com/u/rezgarakrawi
https://www.amazon.com/stores/Rezgar-Akrawi/author/B0DY1BMMXW

سەرچاوەکان:

1. بڵقی پاڵێوگە – ویکیپیدیا
https://en.wikipedia.org/wiki/Filter_bubble
2. جۆناسان ناگلەر و همکاران – چۆن پلاتفۆرمەکانی تەکنەلۆژیا سووتەمەنی جەمسەرگیری سیاسی ئەمریکا دەکەن و حکومەت دەتوانێت چی بکات لەو بارەیەوە – بروکینگز

https://www.brookings.edu/articles/how-tech-platforms-fuel-u-s-political-polarization-and-hat-government-can-do-about-it

3. PNAS – گەورەکردنی ئەلگوریتمی سیاسەت لە تویتەر
https://www.pnas.org/doi/10.1073/pnas.2025334119

4. Arxiv – لایەنگری گەورەکردنی سیاسی ئەلگۆریتمی تویتەر بە تە
https://arxiv.org/abs/2411.01852

5. 2021 دزەکردنی فەیسبووک – ویکیپیدیا
https://en.wikipedia.org/wiki/2021_Facebook_leak

6. بەڵێنە شکاوەکانی مێتا: سانسۆری سیستماتیک لەسەر ناوەڕۆکی فەلەستین لە ئینستاگرام و فەیسبووک – هیومان ڕایتس ووچ (21)
https://www.hrw.org/report/2023/12/21/metas-broken-promises/systemic-censorship-palestine-content-instagram-and

7. ئایا گەورەکانی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان سانسۆر لەسەر دەنگەکانی لایەنگری فەلەستین دەکەن لە کاتی شەڕی ئیسرائیلدا؟
https://www.aljazeera.com/features/2023/10/24/shadowbanning-are-social-media-giants-censoring-pro-palestine-voices

8. گروپی مافەکانی مرۆڤ دەڵێت مێتا دەنگی لایەنگرانی فەلەستین لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان دەخنکێنێت
https://www.aljazeera.com/news/2023/12/21/meta-stifling-pro-palestine-voices-on-social-media-hrw

9. بۆچی تویتەر ئەو هەژمارانەی قەدەغە کرد کە پەیوەندیان بە خۆپیشاندانەکانی جوتیارانەوە هەبوو لە هیندستان
https://time.com/5935003/india-farmers-protests-twitter

10. گروپەکانی مافی مەدەنی داوا لە فەیسبووک دەکەن سیستەمی چاودێری ڕەگەزپەرستی چاکبکاتەوە (facebook-moderation-racial-bias-black-lives-matter)
https://www.theguardian.com/technology/2017/jan/18/facebook-moderation-racial-bias-black-lives-matter

11. . هیندستان: تویتەر لەسەر داوای حکومەت هەژماری ناڕەزایی جوتیاران دادەخات – بی بی سی
https://www.bbc.com/news/world-asia-india-55898708

12. چۆن ئەکسی ئیلۆن مەسک بوو بە پێگەی یەکەمی ڕاستڕەوەکانی جیهان – گاردیان

https://www.theguardian.com/technology/2025/jan/04/elon-musk-x-trump-far-right

13. گروپی فەیسبووکی “هەلەک زەردەکان” کە 350,000 ئەندامی هەیە لە ڕۆژی هەڵبژاردنەکانی ئەوروپا بەستراون

https://www.wsws.org/en/articles/2019/05/28/vest-m28.html